

Alkalmas küzdőterek

„Leengedte szárnyait, az almafából kifutott a vér.
Kémlelte barátnője arcát, amely maga volt a pikkelyes ég
csodálkozó, bukott angyalokkal.
Ez minden? De ugye nem igaz? – kérdezte bizakodó
hangmozdulattal, öröközld farokkal fogai között.
– Ez nem minden, de elég. Elég minden.
Belőled én maradok, belőlem ég ami marad.”

● Ölbei Livia

A vers Ladik Katalin *A négydimenziós ablak* című gyűjteményes kötetéből való, amelyet az ünnepi könyvhétre jelentetett meg a Fekete Sas Kiadó. A költő-színművész a Bloom-napon járt Szombathelyen: az Iseumban mutatta be hangokból, mozdulatokból és a megszületni vágyó kimondhatatlanból komponált előadását. A performance után beszélgettünk.

– Az új kötet 1962 és '96 között írt verseiből ad válogatást. Hiába kerestem, a címét egyetlen ciklus és vers elején sem találtam meg. Miért éppen „négydimenziós ablak”?

– A dimenziók áttöréséről, felfedezéséről van szó. Régóta foglalkoztat ez a probléma, volt egy performance-om, amely *A negyedik dimenzió: a sikoly* címet viselte. Egy másikban megjelent a doboz, vagyis a kocka negyedik dimenziója. És most eljutottam a spirálhoz (lásd a borítót!); a spirál negyedik dimenziójához: a bezártság helyett a nyitottsághoz, amely befelé és kifelé egyaránt mutat.

– A vajdasági Új Symposion nemzedékét – így önt is – a 60-as évek végén a lázadás jellemezte: elvetni mindent, ami addig a politikához túlságosan kötődő irdalmat jellemezte. Most milyen viszonyban van a lázadással?

– Azt hiszem, hogy akkor ugyanazt nevezték lázadásnak, amit most életben maradásnak, az önfenntartás, a túlélés ösztönének. Akkor persze útkeresésről, önmegvalósításról is szó volt, arról, hogy az ember kimondhassa, megtehesse azt, amit szeretne. A lázadás számomra küzdelem volt inkább. Küzdő ember voltam és maradtam. Mára alábbhagyott az energia burjánzása bennem, meg talán már nincs annyi tennivalóm sem – csak az általam kijelölt pályán kell tennem még ezt meg

azt. Akkor a pályát is ki kellett jelölnöm, le kellett raknom az alapokat. Előfordult közben, hogy kapkodtam, hogy tévedtem, esetleg pazaroltam az erőmet – mondjuk a látványos polgárpukkasztásra –, de nem bánom azt sem. A lényeg az, hogy a küzdőtér ki van jelölve; hogy sok próbálkozás után megtaláltam azt a pályát, amelyen a leghatékonyabban és hitelesebben tudom kifejezni – elsősorban költői – mondandómat.

Ladik Katalin a performance után leült a kövekre, gondosan összehajtogatva és a hátizsákjába tette a kék szalagot. Mintha magával vitte volna a tengert

– Mintha a kötetben is érzékelhető volna a lecsillapodás. Ahogymúlnak az évek, úgy fognak a versek; a záró hétsoros (A kígyó) meg mintha tele lenne szomorúsággal.

– Mindig úgy szerkesztettem a kötetemet, hogy a kicsengésük keserű – de nem szomorú. Alapvetően optimista természetű vagyok, de azért szembe tudok nézni a lényeggel és a valósággal – az pedig a megsemmisülés. Úgy gondolom, hogy van értelme küzdeni, de nálam nincs happy end, nincs

mennyország. Az én katarziszom azt is tudatosítja az olvasóban, hogy ez az egy életünk van; és az élet egyszer véget ér. A végeség fölött érzett fájdalom érződik a kötetem végén. Ez a konklúzió.

– Szkárosi Endre írta önről – az új kötet ürügyén –, hogy Európa-szerte jobban ismerik, mint idehaza.

– Erre nekem, azt hiszem, nincs mit mondanom.

– Idehaza, odahaza – több-letjelentést kapnak a szavak, ha önhöz szól a kérdés.

– Nekem az odahaza megszűnt, sajnos. És ezt nem tudom kiheverni. Bár közben mindenütt a világban otthon voltam – így Magyarországon is –, az igazi otthonom megszűnt. Minden más helyszín alkal-

doljuk csak el: ötven évig működött minden körülöttem. Magyarországra a teljes létbizonytalanságba jöttem – tudatosan –, és ez eléggé elfoglal. Ezért is írok kevesebb verset. De erőt vettem magamon, és az a mondanivaló, ami ezekbe a szikár és nagyon-nagyon fegyvelmezett, haiku-tömörű versekbe nem fér – mert nem férhet – bele, azt másképp mondom el: elkezdtem – formailag legalábbis – prózát írni, egy ál-önéletrajzi regényt; még ebben az évben szeretnék elkészülni vele. Ez a másik oka annak, hogy kevesebb verset írok mostanában.

– És a színház? Tavaly a Budapesti Kamaraszínházban ön játszott a Nadas Péter Találkozás című kétszemélyes darabjában Máriát; azt olvastam, nagy-szerűen.

– Jó nagy darab erőmet, életemet elvitte a Találkozás. De állítólag minden színész így jár Nádassal; teljesen felforgatja őket. Nagyon rámentem én is – de hát én általában így vagyok a dolgokkal az életemben: mindig mindennek megfizetem az árát.

– Ugye fontos, hogy nőnek született?

– Nagyon fontos. Elég so-

mas helyszín, alkalmas küzdőtér, de már nem otthon többé. Ez nem jelenti azt, hogy nem igyekszem az én kis mikroéletemet úgy berendezni, hogy élni tudjak, hogy működni tudjak. Én mindenhol a világon működőképes tudom tenni magam – persze, ez időbe kerül. Korábban én itt nem voltam sem idegen, sem ismeretlen, mégis öt évembe telt, hogy valamelyest újra működésbe hozzam magam. Itt sokkal több erőm, időm megy el arra, hogy a mindennapi életemet megszervezzem. Gon-

káig küzdöttem az ellen, hogy nő vagyok, hátrányos helyzetben éreztem magam. Évtizedekig foglalkoztatott az androgün mítosz, aztán rájöttem, hogy nem változtathatok a helyzetemen. Sokáig rejtőzködtem: smink, maszk, szemüveg mögé. Aztán a teljes kitárulkozás, vetkőzés következett. Ahogy az összenyomott rugó pattan – hát nálam is pattant. Kiugrasztotta belőlem a nőt – azóta is viselem ezt a keresztet. Nem használom eszközként, csak vállalom és merítek belőle.